

hogy alkalmazkodóbb és szerényebb volt, de a kereskedelem rikkancsot, kikiáltót, plakátot és plakátragasztót züllesztett a maga sacro egoismo céljaira a művészetből. Mielőtt önállóságunk új munkakörét elfoglaljuk, ki kell szórnunk a papírtalpu kultúra minden szemétét.

Nem kenhetjük többé nyugatra hibáinkat. Minden felelősség a mienk.

Ha ezt a tisztogatómunkát elvégeztük, akkor, de csak akkor fog bennünket a fehér szarvas kelet csodái közé visszavezetni. Addig itt kering az ország határain belül.

A MŰVÉSZET
MINT BÉKE-
KÖZVETÍTŐ

A MŰVÉSZET MINT BÉKEKÖZVETÍTŐ

IRTA BOLGÁR ELEK DR.

kissé túlmohón teoretizáló, de különben sikeresen küzdő és fiatalos idealizmussal bizakodó 19. sz. egyik legszebb hagyománya az az illúzió volt, amelyet egyrészt az ipari, másrészt a militarisztikus kultúrák ellentéte köré szőtt.

Ez az illúzió azt hitette el velünk, hogy a fokozódó industrializmussal fokozatosan küszöböllödnék ki a társadalom katonai elemei is, hogy ez a kettő: ipari kultúra és militarizmus egymást kizáró elvek. A háború e felfogás szerint lassanként elavuló kulturális fokmaradványa, melyet az ipari élet térfoglalása két okból kell hogy elsöpörjön: egyrészt saját eleven erejével, mely a háború érzelm- és gondolatvilágával teljesen ellentétes nézőpontokat szül, másrészt azon technikai eredményei következtében melyek, — úgy véltük — éppen a fegyverek tökéletes és ellenállhatatlan voltánál fogva teszik lehetetlenné a háborút, különösen a tartós háborút.

Ha ez pusztán tudományos tévedés volna, még csak beletörödnénk és nem vesztegetnők rá a szót ezeken a hasábokon. Ámde ehhez a gondolatkörhöz fűződtek legszebb reményeink az iparművészet jövőjét illetőleg is: remények, melyeket az iránt tápláltunk, hogy ez az ipari kultúra oda fejlődik majd, hogy benne az iparművészeti ideál legteljesebb megvalósulását fogja nyerhetni, hogy a technikai elem szélsőséges hatásainak lehiggadása után mindinkább tért fog hódítani a művészi és ez az új, esztétikailag is körülbástyázott iparművészet lesz a teljesen kifejlett ipari kultúrának legmagasabbrendű kifejezője. Ezt az álmunkat pillanatra sem zavarták egy háborús eshetőség rémképei. Az iparművészet öntudatlanul is ráhelyezkedett az ipar tudományának: a szociológiailag fundált gazdaságtannak arra a nézőpontjára, hogy a fejlett ipari társadalom természeténél fogva antimilitarisztikus. E részben a háború teljes csalódást hozott magával. A helyett ugyanis, hogy az ipari lehetőségek és az az egész szellem,

mely az utolsó évszázadra oly jellegzetes ipari kultúrává szélesedett ki, feltartóztatott volna a háborút, éppen ellenkezőleg, teljes erővel annak szolgálatába szegődtek.

Mihelyt azonban az események beigazolták, hogy nem reális az az ellentét, melyet mesterségesen konstruáltak ipari és katonai szellem között, nem helyes az a megállapítás, hogy a kettő egymást kizáró társadalmi elvet juttat kifejezésre, megjelentek egyes frástudók és a háború tényéből az ipari kultúra összeomlásának tényére kezdtek következtetni. Nem elégedtek meg annak megállapításával, hogy a fentvázolt ellentét konstruálása tudományos tévedés, nem érték be annak az illúzióknak elpusztulásával, hogy a fejlett ipari élet önmagában hordja a háború ellenmérget, hanem naiv gyermek illúzióknak tüntetik fel magát az industrializmust és az ennek fejlődésképeségébe vetett hitet is.

De ha ez a felfogás helyes, ha csakugyan ez az, amit a háború igazol, akkor vagy végleg megsemmisülnék kell tekintenünk azt a kulturális keretet, melyen belül oly nagy jövő várt iparművészetünkre, vagy beletörödnünk abba, hogy ennek minden önálló életnyilvánulása megszűnik, szolgástorba jut és csak annyi szerepe lesz, amennyit neki a katonai érdekek fognak juttatni. Ebbe a nyugtalanító perspektívába helyezve, a probléma mód felett alkalmassá válik arra, hogy valamennyiünk érdeklődését felkeltse.

Bizonyos, hogy ez a háború megdöbbentő céltudatossággal állítja szolgálatába a megelőző évszázad technikai és ipari eredményeit. De vajjon elég ok ez arra, hogy azt a következtetést vonjuk belőle, hogy egész ipari fejlődésünket már jóeleve katonai szempontok irányították? Szabad-e abból a felfedezésből, hogy industrializmus és militarizmus nem zárják ki egymást, mindjárt azt a tételt leszűrniünk, hogy a kettő a cél és eszköz viszonyában van és pedig úgy, hogy az ipar a katonai törekvések céljait szolgáló, önállóan, mesterséges alkotás?

Sokkal alaposabb ennél az a feltevés, hogy az ipari kultúra, melyet a 19. század elején

tett nagy természettudományos felfedezések és technikai tökéletesítések készítették elő, hogy ez az industrializmus az uralkodó, a primér, az önmagáért való. Nem idegen célok eszköze, hanem egy kor jellegzetes kultúrértékének kifejezője, mely abban a pillanatban, amidőn a nagy nemzetközi összecsapások új tapasztalatok elé állították a világot, saját elemeivel feltette a háborút magát is és ezt tipikusan gazdasági, industrialis jelenséggé tette. Az ipari momentum éppúgy jellegzetes ismertetőjévé vált a 20. század nagy háborújának, mint ahogy a megelőző békés évtizedekre is ráültette bélyegét.

Máskor is előfordult már a történelem folyamán, hogy egy-egy nagymultú emberi vagy kultúrérték hatalmas háborúban jutott betetőzésre és abban állotta meg erőinek legnagyobb próbáját. Hogy csak egy példát említsünk: a keresztes háborúkat megelőzőt vallásos kultúra is teljes mértékben hatott az egyes hadjáratok folyamán, ugyanolyan erőt fejtve ki a háborúk alatt is, mint a vallásos kultúra előző békés évszázadai alatt. Pedig a vallás még nagyobb fokban áll ellentétben a katonai elvvel, mint az industrializmus és mégis lehetséges volt a kettő együttműködése, — nyilvánvalóan a vallás és nem a militarizmus érdekében.

Mutatis mutandis ma is ezzel a jelenséggel állunk szemben, csak hogy ott eszmék lévén a mozgató erők, itt pedig realitások, ott csak szuggesztívként, szellemi erőként hat az, ami ma a szó teljes értelmében véres valóságot jelent.

Nincs tehát alapja annak a feltevésnek, hogy a 19.

A brassói nyomda címere Brassó város címerével.

Wappen der Brassöer Druckerei mit dem Wappen der Stadt Brassó.

A bártfai nyomda címere Bártfa város címerével.

Wappen der Bártfaer Druckerei mit dem Wappen der Stadt Bártfa.

Nyomdajegyek az O. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Druckereizeichen aus der Sammlung des ungar. Landeskunstgewerbemuseums.

század ipari fejlődése tulajdonképpen az elkövetkezendő háborús felkészültség érdekeit tartotta szem előtt, épp oly kevéssé, mint oly elméletnek volna, mely azt akarná bizonyítani, hogy a középkor vallásos kultúrájának is militarisztikus mellékgondolatai voltak.

Igaz, a történelem arra is mutat példát, hogy az ipari élet csaknem teljesen a háború céljait szolgálja: a városok előfutárjaiban, a váruvarokban, letelepített iparosok: az industrialis városi polgárok elődei jóformán minden erejüket, munkaképességüket, ügyességüket a feudalizmus katonai érdekeinek szolgálatába állították. A fegyverkovácsoknak fontos és a későbbi középkori német városokban is nagy befolyásra jutott céhe, s az a nagy tekintély, melyet ezen iparág iparművészeti remekei élveztek, eléggé ékesen szóló bizonyítékok. Ámde itt a viszonyok teljesen megfordítottjai a maiaknak. A feudalizmus korában a katonai szellem az uralkodó, mely minden más kultúrértéket alárendel önmagának: technikát, ipart, művészetet, jogrendet stb. Ezzel a jelenséggel minden korszakban találkozunk: mindig egy kultúrjelenség válik ki, képviselve mintegy az illető kort jellemző szellemet és maga alá gyűrve, kisebb-nagyobb függőségbe hajtva a többi kultúrjelenséget. A római kor par excellence politikai, a kezdő középkor vallási, a későbbi katonai, a reneszánsz művészi jellegű és több-kevesebb határozottsággal minden kornak megvan az őt legjellemzőbben kifejező kultúr típusa.

A 19. század kultúrája az ipari kultúra. Ennek szol-

A MŰVÉSZET
MINT BÉKE-
KÖZVETÍTŐ

AZ IPAR-
MŰVESZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

6

Szemelvények az Iparművészeti Múzeum iniciálé- és
fejléccyűjteményéből.

Buchschmuck und Initialen aus der Sammlung des ung.
Landeskunstgewerbemuseums.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

Szemelvények az Iparművészeti Múzeum Iniclé- és
fellelőgyűjteményéből.

Buchschmuck und Initialen aus der Sammlung des ung.
Landeskunstgewerbemuseums.

gálatában áll: tudomány, művészet, jog, politika, minden. A háború is. Nem az industrializmus elpusztítására törekszik ez, hanem ellenkezőleg annak átszervezésére, szűkült kereteinek tágítására. Ebből a nézőpontból a háború úgy jelentkezik, mint az ipari lehetőségektől túltelített s további expanziójukban meggátolt társadalmak explóziója. Sok vérrel, veszteséggel, fájdalommal jár ez a világrengető kitörés, de sok új lehetőséget is nyit majd, — s talán sehol annyit, mint éppen ipari téren.

* * *

Megszoktuk, hogy a mai generációnak annyira szívéhez nőtt ipari kultúra legmagasabbrendű alkotásait az iparművészettől várjuk, és e megszokásunkban annyira a művészetre helyeztük a fősúlyt, hogy az ipari szempontokat szinte hajlandók voltunk néhanapján figyelmen kívül hagyni. Ám a háború a maga sokirányú gazdasági tendenciáival, saját külön ipari felkészültségével és hadviselésmódjaival, kiéheztetési törekvéseivel és blokádjával kissé kijózanított bennünket ebben az irányban is. Minden nap újabb bizonyítékokat hoz arra nézve, hogy az iparművészet bármely más művésznél nagyobb mértékben függ az anyagtól és erősebb fokban kívánja meg a nemzetek kölcsönös érintkezését és támogatását. És bár az iparművészeti piacon is ott látjuk a nagyhatalmi állású, a produkáló népeket és a kicsiny, többnyire csak fogyasztó nemzeteket, úgy mégis, ha egyáltalán fejlődni akar az iparművészet azon a csapáson, amelyet egy évszázad technikai és gazdasági lehetőségei biztosítottak számára, annál erőteljesebben és egyöntetűbben kell az egész vonalon megújodnia és megerősödni a háború után, minél igazabb az, hogy a most folyó világháború lényegileg a gazdasági elsőbbségért, az ipari hegemóniáért folyó harc. Az iparművészetre tehát nem lehet közönyös a hadjárat mindenkori állása, és még kevésbé annak befejezése, illetve kimenetele. Ha általános anyagi depresszió, elszegényedés követi ezt, az ő feladata lesz formakiseinek segítségével megszokott esztétikai értékeinket számunkra fenntartani és azokat még fejleszteni. A formák gazdagságával, sokaságával, bőségével kell pótolnia az anyaggal való kényszerű takarékoskodást, amivel természetszerűleg együttjár a népművészet gazdag kincseshányái-

nak még az eddiginél is intenzívebb kiaknázása.

Ha pedig gazdasági fellendülés — akár általános, akár csak részleges — fog bekövetkezni a háború nyomában, ha a hegemonia kérdése eldőlt, ha egy világ-monopólium fog irányt és lehetőségeket szabni a fogyasztó népek millióinak, akkor ennek elsőrendű érdeke lesz az iparművészet fejlesztése, kereteinek tágítása, programjának széleskörű megvalósítása. Az iparművészetnek ez a szoros összefonódása a háborút követő eshetőségekkel, kötelességévé teszi, hogy teljes céltudatossággal békepolitikát folytasson, mert bármilyen béke jobb az iparművészetre nézve, mint a háború, mely az ipari élet összes értékeit a militarizmus céljaira foglalja le és a komoly művészet minden életfeltételét és fejlődési lehetőségét aláássa. Szomorú bizonyítéka ennek az úgynevezett háborús művészet, melyről ugyan sok szó esett már, de amelyet talán nem lesz hiábavaló a fentvázolt problémához való vonatkozásaiban is röviden érinteni.

Számos békés generációnak sikerült hagyományos igazsággá tenni a régebbi hadjáratok alatti tett azon megfigyelést, hogy „háborúban hallgatnak a múzsák“. A most folyó háború — sajnos — rácsafol erre a tapasztalatra. Bizonyos, hogy sokan közülünk szívesebben vették volna a művészi produkció teljes szünetelését, mint a háború által inspirált művészetnek legtöbb alkotását. Mert azok az értékek, amelyekkel az utolsó év művészi termelése révén gyarapodtunk, oly mérleg felállítását engedik meg, melyben a passzívák lényegesen fölülműlják az aktívákat. Az igazán komoly és maradandó becsű, nagyjából emlékszerű alkotások elenyészően csekély számban vannak a háborús művészet kevésbé kívánatos eredményeihez képest. Amennyiben a jelen háború folyamán a múzsák nyelve megoldódott, beszédük inkább a lelkek mozgósításának, a háborús pszichikai felkészültségnek céljait szolgálta, mintsem a művészet lényege és fejlődése által előírt célokat. Ez okból, a nagyon kevés kivételt nem számítva, a háborús művészet nem lehetett őszinte sem önmagához, sem tárgyához, devalválta a közízlést, ezzel is fokozva a befogadóképességet mind művészietlenebb és groteszkebb produktumok számára.

Mindinkább szaporodó tünetek azonban emellett szólnak, hogy e háborús légkörrel telt mű-

Nyomdajegy az O. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Druckerelzelen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

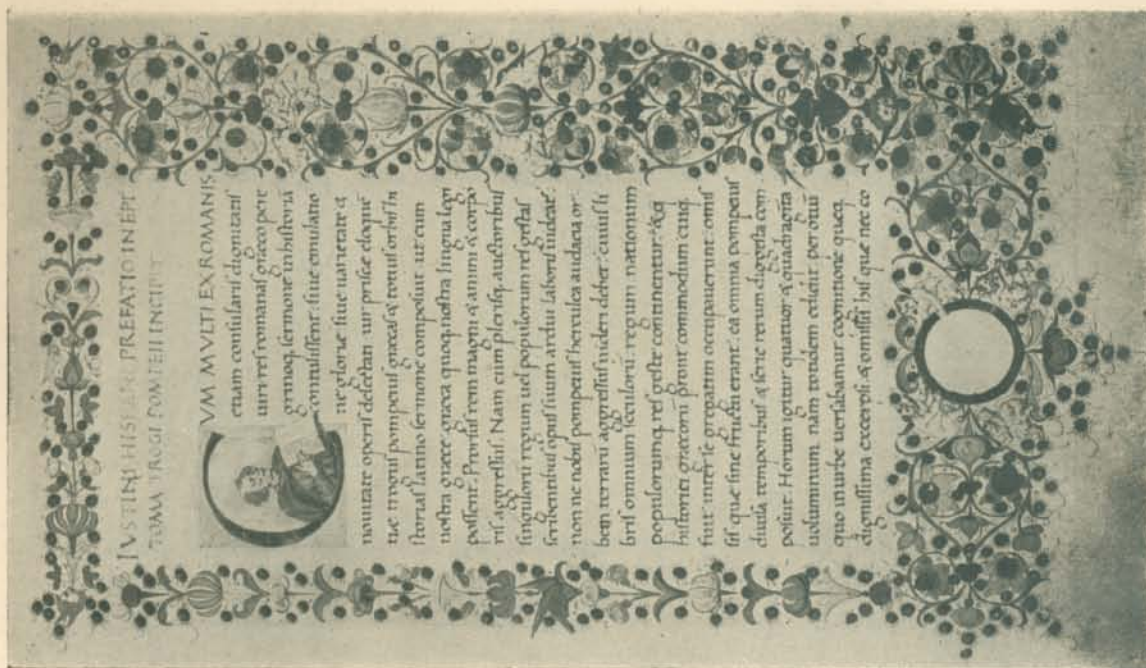
AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

1

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből.
1. Averulini de Architectura című Corvin-kodexnek egyik
címlapja 1488-ból. A velencei sz. Márk könyvtáré.

1. Aus der Photographiensammlung des ung. Landes-
kunstgewerbemuseums. Titelblatt des im Besitze der
Venetianer St. Marcus-Bibliothek befindlichen Corvin-
Codex: Averulini de Architectura.

9

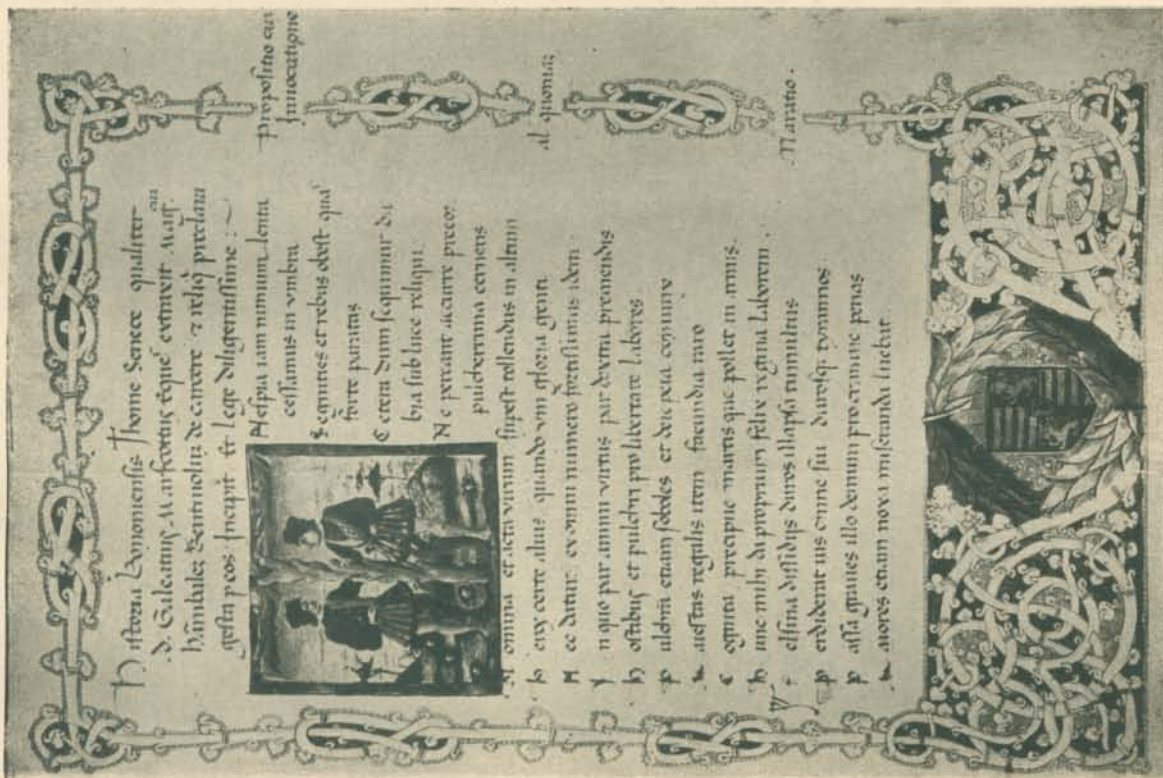

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. 2. Justinus in Epitome Historiae Trogi Pompei a XV. századból. Garázda Péter esztergomli kanonok birtokában volt kézirat. A prágai egyet. könyvtáré. — 3. Ludovicus Carbo: Dialogus de Mathiae Regis laudibus című Corvin-kodexének címlapja. 1474. körül. A m. tud. akad. könyvtáré.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. 2. Manuskript aus dem XV. Jahrh. — 3. Manuskript um 1474.

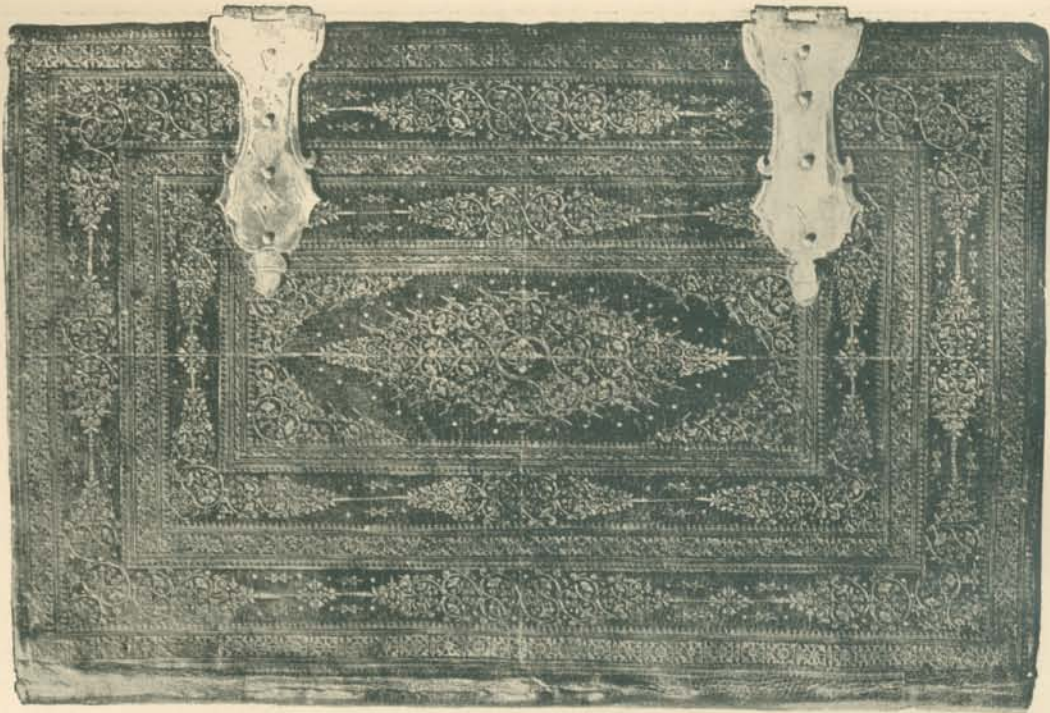

5
AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből.
4. Marciánli Capellae de nuptiis Philologiae et Mercurii
című Corvin-kodex. A XV. századból. A velencei sz. Márk
könyvtáré. — 5. Historia Bononiensis című Corvin-kodex.
XV. század. Hátyakézirat Mátyás címerével. A müncheni
udv. államkönyvtáré.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunst-
gewerbemuseums. 4. Manuskript aus dem XV. Jahrh. —
5. Manuskript mit dem Wappen des Königs Mathias v.
Ungarn. XV. Jahrhundert. Beide ursprünglich im Besitze
des Königs Mathias Corvinus v. Ungarn.

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. Régi magyar könyvtáblák. 6. Káldi György: Az Vasarnapokra-Való Predikatzionnak első része. Pozsony 1651. Marokín-kötés. Budapesti Egyet. Könyvtár tulajdona. — 7. Cornelli Taciti Annalium et Historiarum Libri. XV. sz. A marosvásárhelyi gr. Teleki-könyvtáré.

6—7. Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. Alte ungarische Buchdeckel aus dem XVII. und XV. Jahrhundert.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZSEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből.
8. M. F. Wendellinus: A Keresztýen Isteni Tudományról
Irott Ket Kőnyvei. Kolozsvár 1674. Erdélyi Múzeum tulaj-
dona. — 9. XVI. századbéli kézirat. Velencei kötés.
A Nemzeti Múzeum tulajdona.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunst-
gewerbemuseums. 8. Ungarischer Buchdeckel v. 1674.
— 9. Venetianer Buchdeckel.

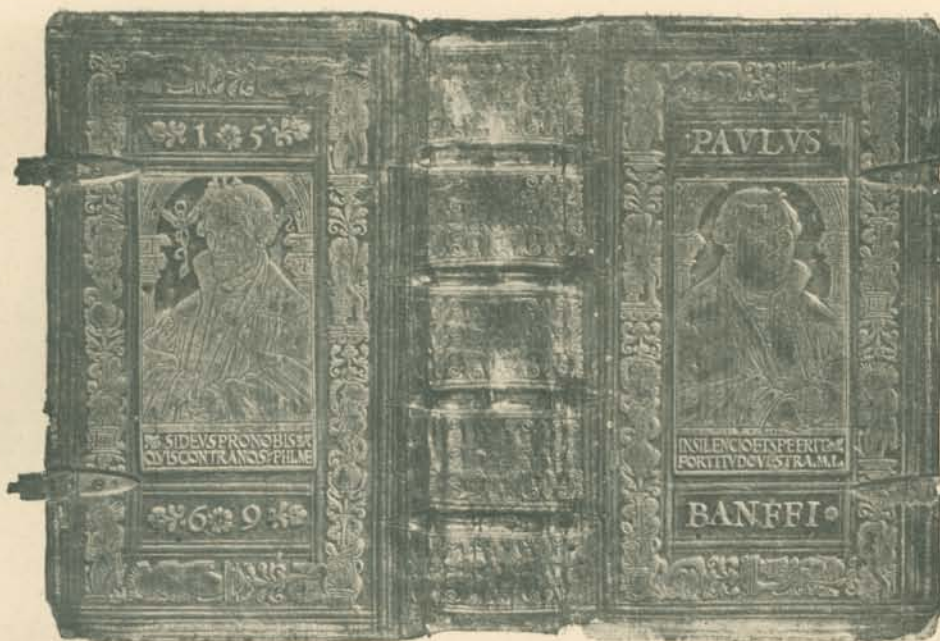
AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

14

Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből.
10. "Könyvboríték" aranyozott ezüsből, XVI—XVII. sz.
magyar munka, eredetileg a Bánffy grófok kincstárában
volt, onnan került a Nemzeti Múzeumban levő Jankovich
Miklós gyűjteménybe.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunst-
gewerbemuseums. 10. Buchdeckel aus vergoldetem Silber.
Ungarische Arbeit aus dem XVI—XVII. Jahrh.

11

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

12

13

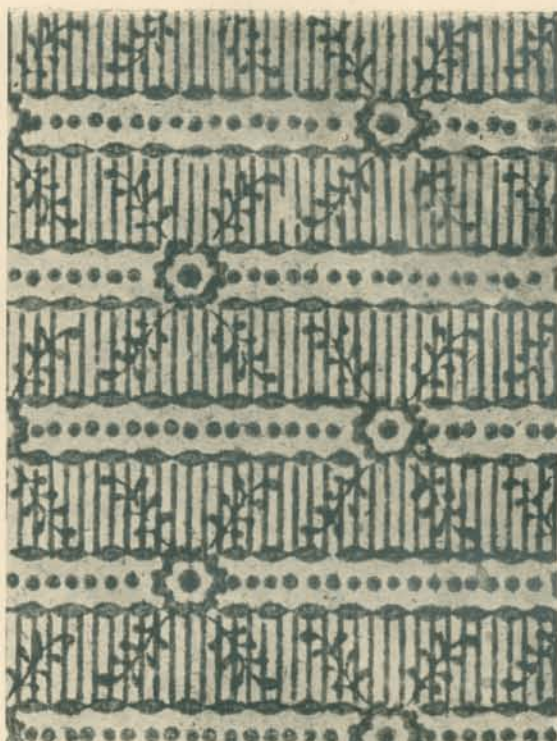
Az O. M. Iparművészeti Múzeum fényképgyűjteményéből. Régi magyar bőrkötések. 11. XVI. századbeli magyar könyvtábla. — 12. Dengelegi Péter: Roevíd Anatomia, Gyulafejevárvár 1630. A kötés a XVIII. század elején készült. — 13. Nógrádi Mátyás: Lelki Próbakö. Debrecen 1651. A sárospataki ref. főiskoláé.

Aus der Photographiensammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums. Alte ungarische Buchdeckel. — 11. XVI. Jahrhundert. — 12—13. Anfang des XVIII. Jahrhunderts.

AZ IPAR-
MŰVÉSZETI
MŰZEUM
GYŰJTE-
MÉNYE

14

15

16

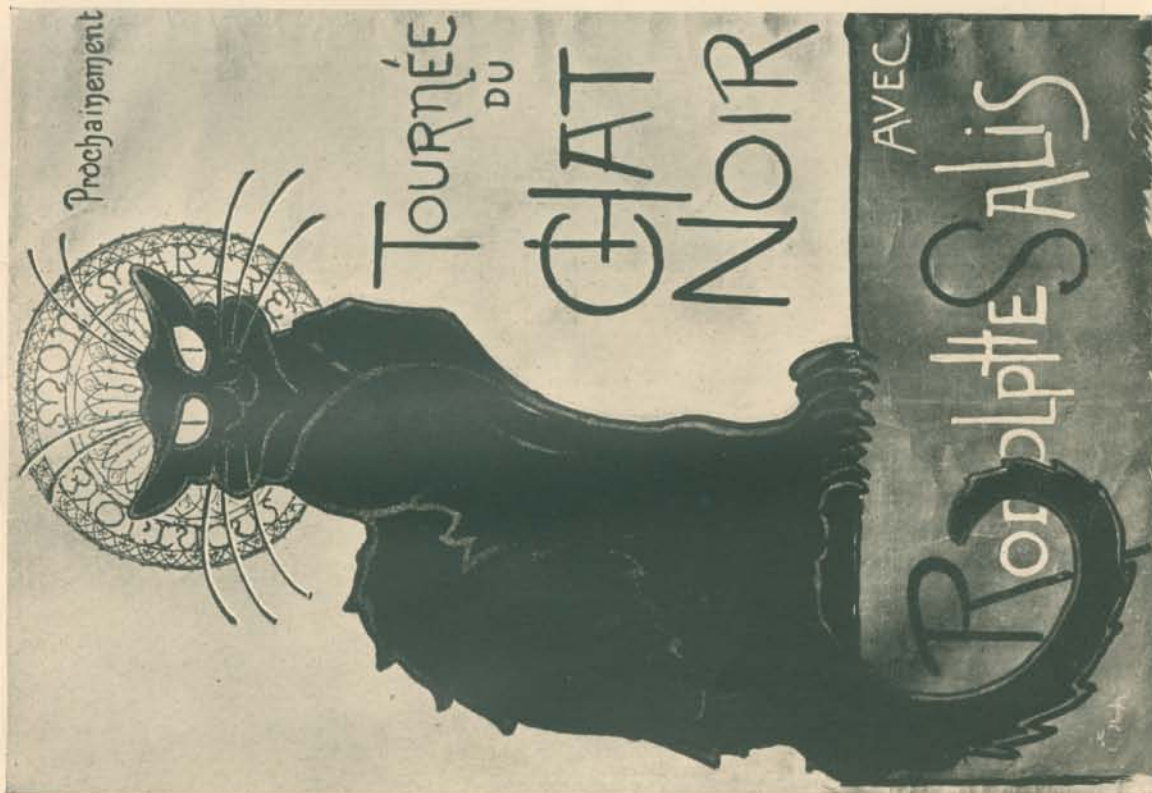
17

16 14—17. Szemelvények az Iparművészeti Múzeum régi előzék-
papros-gyűjteményéből.

14—17. Aus der Vorsatzpapiersammlung des ung. Landes-
kunstgewerbemuseums.

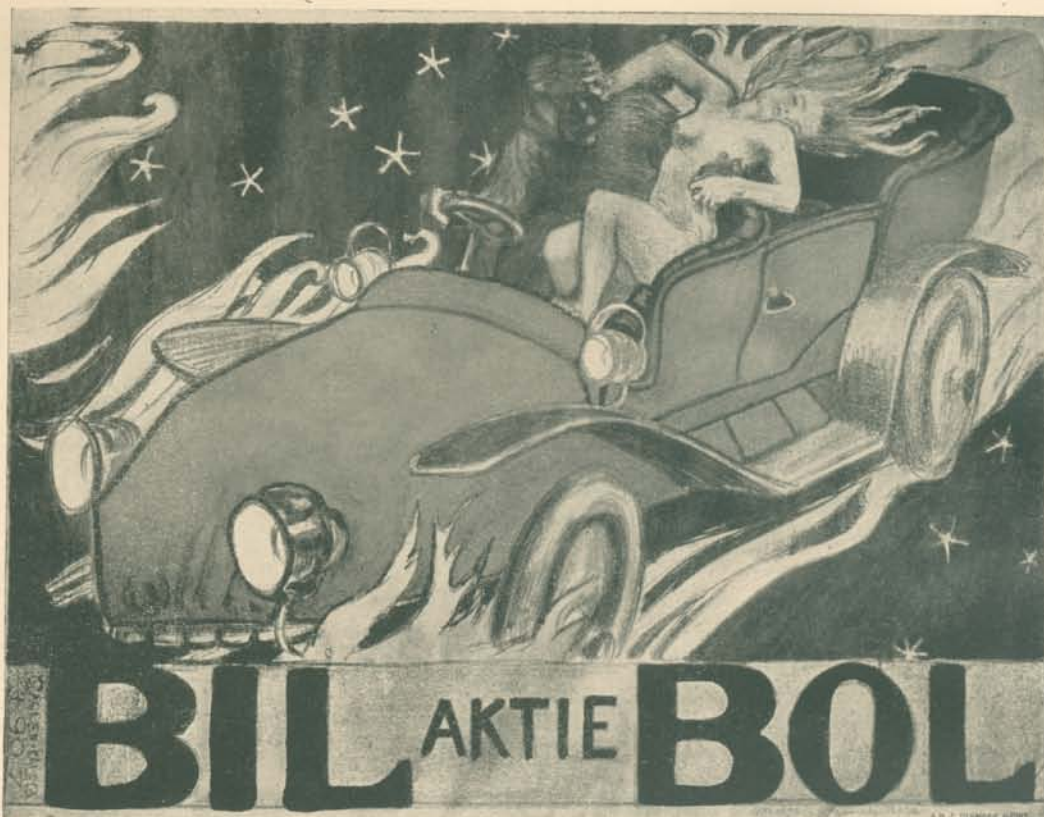
19
THEOPHILE
STEINLEN.
JOHN
HASSALL

Szemelvények az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyűjteményéből. 18. Theophile Steinlen. — 19. John Hassall.

Aus der Plakatensammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums, 18. Th. Steinlen. — 19. J. Hassall.

AKSZELI
GALLÉN-
KALLELA

20

21

18

Szemelvények az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyűjteményéből. 20—21. Akszeli Gallén-Kallela.

Aus der Plakatsammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums. 20—21. Akszeli Gallén-Kallela.

EMIL ORLIK.
THEOPHILE
STEINLEN

22

23

Szemelvények az O. M. Iparművészeti Múzeum plakátgyűjteményéből. 22. Emil Orlik. — 23. Theophile Steinlen.

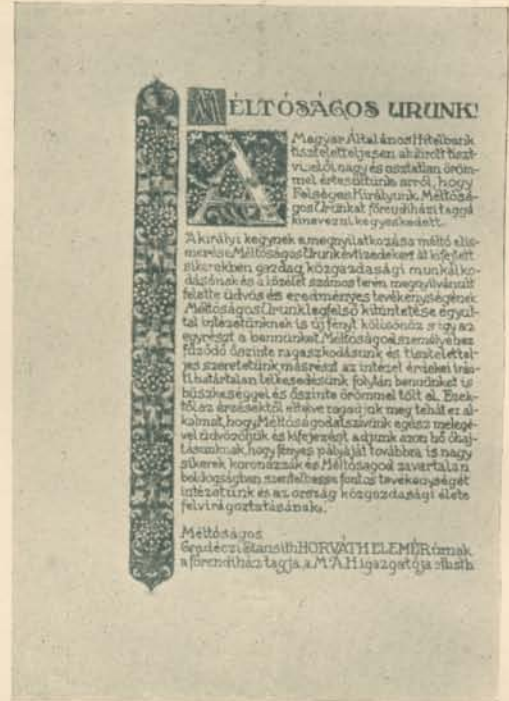
Aus der Plakatensammlung des ungarischen Landeskunstgewerbemuseums. 22. Emil Orlik. — 23. Th. Steinlen.

19

KOVÁCS
ERZSÉBET

24

25

26

27

20

24—27. Kovács Erzsébet: Üdvözlőiratok. A 24 alatti bőrmappát készíttette Schönheil Irén, a 27 alatti dobozfedél zománcos ezüstcímerét készíttette Wilfinger Béla.

24—27. E. Kovács: Begrüßungsadressen. Ausführung des Lederumschlags unter 24. von I. Schönheil, die der emaillierten Silberarbeit unter 27. von B. Wilfinger.

vészet sem maguknak az alkotóknak, sem a műértő publikumnak igényeit tartósan kielégíteni nem képes. Egyre több zúgolódás hangzik fel a militarisztikus tendenciáknak szolgáló álművészet és a napnap után felburjánzó háborús regényirodalom ellen. A kritika, még halkan, de már észrevehetőleg felemeli szavát az ízlés mesterséges elposványosítása ellen és a legújabb időkben csakugyan sok jel arra vall, hogy a művészet lassanként kezd felszabadulni a háborús nyomás alól és önálló utakra lép, mielőtt a politikai és diplomáciai látóhatáron még a leghalványabb békesugár is derengene.

Abban a pillanatban, amidőn a művészet a háborús zsarnokság alól emancipálja magát, már békeközvetítői jogokat is nyer. Erre a szerepre utalják mindenekelőtt önfenntartási érdekei, mert semmiféle tendenciózus művészet sem jelent olyfokú életveszélyt a művészi fejlődésre nézve, mint a háborús művészet. Ez persze nem jelenti azt, hogy a művészet tárgyai között ne szerepelhetne a háború, vagy hogy háborús élmény ne lehetne éppoly tárgya komoly művészi produkciónak, mint bármely más, hanem csak azt, hogy a háború folyamán és annak közvetlen hatása alatt keletkezett művészi — nevezetesen iparművészi — termék oly fokban befolyásolt, sokszor oly kevéssé őszinte, hogy éppúgy megtévesztheti a szemlélőt tárgyának esztétikai értékét illetőleg, mint ahogy pl. valamely cenzúrázott háborús vezércikk hagyja kétségben a történetírót a cikk tartalmának történeti értéke és megbízhatósága tekintetében. És jelenti legfőképpen azt, hogy a művészet életének külső feltételeit semmi sem béníthatja meg jobban, mint a kedélyek háborús izgalma, mely a fantáziának is gátat vet, a technikai lehetőségeket is csökkenti.

Nyomdajegy az O. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Druckereizeichen aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.

semmi sem közvetíthet oly hatásosan, mint a művészet.

A művészetnek békeközvetítő szerepe mellett nem kis szerep jut ezen a téren maguknak a művészeknek is. Ha igaz az, amit kósza hírek mondanak, hogy ellenséges országokban hadifogságban tartózkodó művészek az ellenséges országok kormányai részéről művészi megbízásokat nyernek, úgy ez félreismerhetetlen dokumentálása annak, hogy a művészi egyéniséget nem tekintik sehol sem ellenséges katonának, hogy a művészek birodalma az a terület, ahol az ellenséges érzelmekek és érdekek tusája megszűnik, ahol nem kutatják a nemzeti provenienciát, csak a művészi alkotóképességet és ahol felszabadulunk a politikai szempontok és értékmérések nyomása alól.

Bármily szörványosak legyenek is ezek a tünetek, az általános nagy vérengzés közepette úgy hatnak, mint békés oázisok, melyek a háborúban kifáradt kedélynek utat mutatnak a békés fejlődés és nyugalmas boldogság felé.

Kétségtelen, hogy a háború által felzaklatott emberi indulatok egy része pszichikailag hasznosítható lesz a jövő művészete számára. A lehiggadt emberi szenvedélyek, melyek az elmúlt békés évtizedeken át hűvös spekulációkban, fölünyes stoicizmusban pihentették energiáikat, most háború okozta eruptív mámorukból fokozatosan kijózanodva, tudatára ébrednek a soká rejtve volt erőnek, melyek aztán még jó ideig fogják a nemesebb érzéseket is mozgásban tarthatni.

Ámde az indulatok e fokozatos nemesbedése semmi esetre sem várható a katonai szellemtől, avagy a diplomaták és politikusok akcióitól, holott a békéhez, amely egyszer bizonytalán véget vet majd ennek a háborúnak is, a kimerültség egyéb nyilvánulásai mellett szükség lesz a szélső emberi szenvedélyek háborús izgalmainak elhalkulására is, amit

A MŰVÉSZET
MINT BÉKE-
KÖZVETÍTŐ

Vignetta az O. M. Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.

Vignette aus der Sammlung des ung. Landeskunstgewerbemuseums.